2.3. Vaaz ve Ders Sunumu

Vaazın sunumunda dikkat edilecek başlıca hususlar şunlardır:[29]

- Vaaz sırasında vaizin önünde mutlaka bir plan ve gerekli notlar bulunmalı, hazırlıksız konuşulmamalıdır.
- Vaiz, cemaatin karşısına geçmeden önce gerekli hazırlıkları yapmalıdır. Kılık kıyafetinin temiz, düzgün ve uyumlu olmasına dikkat etmelidir.
- Vaaza giriş kısa ve anlaşılır olmalıdır. Özellikle cuma ve bayram gibi cemaatin, normal gün ve vakitlerden daha yoğun olduğu zaman dilimlerinde uzun bir başlangıçtan kaçınmak gerekir.
- Vaaza başlama duası okunduktan sonra, konuya dikkat çekici bir hitapla başlamak önemlidir. Vaazın giriş kısmında öncelikle böyle bir konunun niçin seçildiği çarpıcı cümlelerle açıklanabilir.
- Vaazın gelişme bölümünde, cemaat tarafından merak edilecek muhtemel sorulara ve konuyla ilgili açıklayıcı görüşlere yer verilir. Uygun hikâyeler, benzetmeler, gözlemler, hatıralar ve örneklendirmelerle bu bölüm zenginleştirilebilir. Anlatılanların ve temel kaynaklarda yer alan bilgilerin günlük yaşantıyla ilişkisi kurulur.
- Giriş konu ile ilgili ayet ve hadisle yapılmalıdır.
- Vaazda süre yirmi dakika ile kırk dakika arasında olmalı.
- Vaazın irticalen sunulması, hatibin bilgili ve konuya hazırlıklı olduğu intibaını güçlendirdiği için cemaat üzerinde daha etkili olmaktadır. Konuşmasını sürekli metinden okuyarak yapan bir vaizin göz iletişimiyle, jest ve mimikleriyle cemaatin ilgi ve dikkatini kendine çekmesi mümkün değildir.
- Vaiz konuşurken beden dilini kullanmaya özen göstermeli, ölçülü jest ve mimikleriyle konunun anlaşılmasını kolaylaştırmaya çalışmalıdır. Jest ve mimiklerin, anlatılan muhteva ile uyum içerisinde olmasına dikkat edilmelidir. Sunum sırasında sesi gereğinden fazla yükseltmek, vücudu, elleri ve kolları normalin ötesinde hareket ettirmek, aşırı duygusal bir tutum sergileyerek cemaati ağlatmak, mizahi, heyecanlı ya da politik bir üslup kullanmak doğru değildir.

29 Abdurrahman Çetin, Hitabet ve İrşat, s. 177; Heyet, Vaaz Kılavuzu, s. 73.

- Vaazda cümlelerin bilgi kazandırıcı, düşündürücü, ümit verici, gönülleri ısındırıcı ve sevindirici nitelikte olması önemlidir.
- Vaiz, sade ve anlaşılır bir dil kullanmaya dikkat etmelidir. Mahalli ağız ve argo ifadelerden kaçınmalıdır. Şahısları ve kurumları hedef almamalıdır. Tartışma yaratacak ve yanlış anlaşılacak ifadelerden uzak durmalıdır.
- Okunan ayetlerin bulunduğu sure belirtilmelidir (Yasin suresinde şöyle buyuruluyor gibi.). Bu şekildeki davranış cemaatin vaize olan güvenini artırır.
- Vaiz, olumsuz mesajlar yerine olumlu mesajlar vermeli, vaaza olumlu, müjdeci temalarla başlamalı, olumluyu, iyiyi, güzeli, emri öne almalı, sonra olumsuzu, kötüyü, çirkini, nehyi anlatmalıdır.
- Vaaz sırasında konu dışına çıkılmamalıdır.
- Vaaz muhataba yapıldığı için cemaat arasında bulunmayanları eleştirmek uygun olmaz.
- Vaaz konusu ile ilgili ayet ve hadisler asli şekliyle ve usulüne uygun okunmalıdır. Ayet ve hadislerin mealleri anlaşılır bir şekilde verilmelidir.
- Vaiz, konuşması sırasında, yeri geldiğinde konu ile ilgili nükteler, güzel ve konuya uygun hikâyeler, kıssalar, şiir ve atasözlerinden yararlanmalıdır. Böylece hem konuyu daha iyi aydınlatmış hem de cemaatin dağılan dikkatini toplamış olur.
- Namaz öncesi yapılan vaazlarda ezan okunmaya başlandığı anda vaaz bitirilmeli, cemaatin ezanı dinlemesine fırsat vermelidir. Ezan vakti yaklaştığında, vaazda işlenen konu çok kısa birkaç cümle ile özetlenmelidir.
- Vaaz kısa bir dua ile bitirilmelidir.

Vaaz sunumunda olduğu gibi ders sunumunda da en önemli husus iyi bir planlamanın yapılmasıdır. Konuyla ilgili gerekli kaynaklar taranmalı, ayet ve hadis seçimine özen gösterilmeli, kolay anlaşılır bir sunum metni oluşturulmalıdır.

Sunuma başlamadan önce konu ile ilgili dikkat çekecek sorular sorulmalı, muhattap kitlenin hazır bulunuşluk seviyesi ölçülmelidir. Sunumun ilerleyen bölümlerinde öğrencilerin muhattap kitlenin seviyeleri gözetilerek konuyla ilgili örnek olay, hikâye ve kıssalara yer verilmelidir. Yapılması planlanan etkinliklerle konu günlük hayatla ilişkilendirilmelidir. Sunum yaparken soru cevap ve benzeri yöntemlerle gurubun aktif katılımı sağlanmalıdır. Aktarılan bilgilerin kazanılıp kazanılmadığını ölçmek amacıyla geri dönükler istenmelidir. Sunumun planlanan zaman içerisinde bitirilmesine özen gösterilmelidir. Sunum sonunda konuyu toparlayıcı kısa bir özet yapılmalıdır.

ARAŞTIRALIM

Sabrın önemini anlatan bir vaaz hazırlayacak olsanız hangi ayet, hadis, kıssa ve örneklere yer verirdiniz? Araştırınız.

OKUMA METNİ

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) İlk Cuma Hutbesi

Peygamber Efendimiz (s.a.v), Mekke'de müşriklerin zulüm ve baskıları karşısında, hicrete karar verdi ve Hz. Ebu Bekir ile birlikte Medine'ye doğru yola çıktı. Rahmet Elçisi bir cuma günü Medine yakınlarında Salim b. Avfoğulları'nın ikamet ettiği Ranuna vadisine ulaştı. Bugün "Cuma Mescidi" adıyla anılan mescidin bulunduğu bu mübarek mekânda Hz. Peygamber (s.a.v.), ilk cuma namazını kıldırdı ve toplanan cemaate hitap etti. Allah'a hamd ve senadan sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

'Ey İnsanlar, (ahirete gitmeden) önceden, kendiniz için bir şeyler gönderin. Çok iyi biliyorsunuz ki Allah'a yemin olsun, sizden biriniz muhakkak (sonunda) düşüp (ölecek) ve hayvanlarını çobansız bırakacak. Muhakkak ki sonra Rabbi ona arada, bir tercüman ve onu kendisinden ayıran bir perde olmaksızın 'Resul(üm) sana gelip tebliğde bulunmadı mı? Sana mal vermedim mi, ihsanda bulunmadım mı? Önceden kendin için ne hazırladın? buyuracak. O da sağına, soluna bakacak ve bir şey göremeyecek. Sonra da önüne bakacak orada da yalnız cehennemi görecek. Öyleyse herkes gücü nispetinde yüzünü (kendini) cehennem ateşinden korusun. Yarım hurma ile dahi olsa bunu yapsın. Bunu da bulamıyorsa, güzel bir sözle de olsa (kendisini cehennem ateşinden korusun). Zira muhakkak her iyiliğin karşılığı on katından yüz katına kadar verilir. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-nebeviyyeti li-İbn İshak, C 3, s. 30.

OKUMA METNİ

Hz. Ali'nin Bir Hutbesi

Kuşkusuz Allah sırları bilir, gönüllerden haberdardır. Her şeyi kuşatır. Her şeye galiptir. Her şeye kâdirdir. Ey insanlar! Kitabında korumasını istediği ve size verdiği haklar için Allah'tan sakının. Münezzeh olan Allah sizi boşuna yaratmadı, sizi başıboş bırakmadı, cehalet ve körlük içinde terk etmedi. Amellerinizi açıklayıp hükümlerini koydu. Peygamberinin dilinden hoşlandığı ve hoşlanmadığı amelleri, yasaklarını ve emirlerini bildirdi. Geri kalan günlerinizi iyi değerlendirin ve o günler için nefislerinizi sebat ettirin. O günlerin sayısı, sizi öğütten alıkoyan ve gafil bırakan pek çok gün içinde azdır. İkiyüzlülük yapmayın.

Allah'ın kulları! İnsanların nefsine en iyi nasihat edeni, onların Rabbine en itaatkar olanıdır. Onların nefsini en çok aldatanı Rabbine en asi olanıdır. Gıpta edilecek durumda olan kişi dini salim olandır. Mutlu olan kişi başkalarıyla öğüt alandır. Mutsuz olan ise arzusuyla aldatılandır. Bilmiş olun ki riyanın küçüğü şirktir. Heva ehliyle oturup kalkmak imanın unutulduğu yer ve şeytanın huzurunda olmaktır. Yalandan sakının; zira yalan imandan uzaktır. Doğru söyleyen kişi kurtuluşun ve keremin siperindedir. Yalancı ise aşağılık durumdadır. Birbirinize haset etmeyin, zira haset ateşin odunu yiyip bitirmesi gibi imanı yer. Birbirinize buğz etmeyin. Zira buğz her türlü hayır ve bereketi yok eder. Biliniz ki emel aklı gaflete düşürür, zikri unutturur. Allah'ın kullarından kendisine en sevgili olanı Allah'ın nefsine karşı yardım ettiği, hüznü giyen ve korkuyla örtünen kişidir. Hidayet kandili onun kalbini aydınlatır. Başına gelecek olan ölüm için ikramını hazırlar. Sağlam ve düz bir yol tutar. Şehvetlerin elbiselerini çıkarmıştır. Yolunu görmüş, gideceği yolu tutmuş, okyanusları aşmıştır. Kulpaların en sağlamına, iplerden de en dayanıklı olanına tutunmuştur. Konuştuğunda anlatır, sustuğunda güvende olur. Kendini samimiyetle Allah'a adamıştır. Hayr için ulaşamadığı bir hedef ve yararlı olması muhtemel yönelmediği bir yer bırakmaz. Dizginlerini Kur'an'ın eline vermiştir. Kur'an onun önderidir.

Nehcü'l-belâğa, C I, s. 204-205.

BULALIM

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz. Bulmacadaki renkli alanda çıkan şifreyi bulunuz ve o kavramla ilgili kısa bir hutbe örneği yazınız.

1. Dinî konularda öğüt vermek amacıyla topluluğa konuşma yapan kimse.
2. Vaazın sonunda yapılan şey
3. Hutbe okuyup namaz kıldıran din görevlisi.
4. Hatibin hutbe okurken daha iyi görülmek ve sesini duyurmak çıktığı basamaklı mimari unsur.
5. Cuma ve bayram namazlarında yapılan nasihat içerikli konuşma.

1				V	A	İ	Z				
2					D	U	A				
3			İ	M	A	M	H	A	T	İ	P
					L						
4	M	İ	N	B	E	R					
5			H	U	T	B	E				

Şifre: ADALET

Hutbe

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....